

HELLEBÆK-AALSGAARD

egnshistoriske Forening

J. Uldum:

Hellebæk og litteraturen 2.

Egnshistoriske beretninger fra Hellebæk-Aalsgaard 3.

Jensen & Larsens Bogtrykkeri

1965

For venlig bistand, udlån af klichéer m. m., takkes følgende:
Overbibliotekar E. Bremerstent, magister Frits Pullich, forfatteren Robert Corydon,
Handels- og Søfartsmuseet, Kronborg.

Vignet af Robert Corydon.

Hellebæk og litteraturen

2. del.

Det blev i slutningen af 1. del af dette lille skrift antydnet, at Holger Drachmann nu var færdigbehandlet. Der er dog siden kommet et par ting frem om hans forhold til egnen, som det vil være på sin plads at anbringe på dette sted.

Som nævnt kom Drachmann med familie til Hellebæk i 1888 og trods sin indre splittelse kom han snart, som den fødte selskabsmand han var, i forbindelse med den stedlige befolkning. Et minde om dette har vi i et lille digt, som er fremsagt efter hukommelsen af fru Helga Engelbrechtsen. Digtet skal være benyttet ved en velgørenhedsfest på kroen, men hvornår og i hvilken anledning festen blev holdt, har været uvist. Nu fortæller Rudolf Hagen, der som dreng har oplevet Holger Drachmann, at denne fest holdtes d. 18. marts 1889 for at hjælpe de stedlige fiskere, der efter en hård vinter led nød. Annoncen i de lokale blade lovede: Aftenunderholdning med auktion og dans til fordel for trængende i Hellebæk og Aalsgaard med assistance af digteren Holger Drachmann. Programmet er: Wienerdameorkester, dernæst komedie og tableauer efter H. C. Andersens eventyr, levende skygebilleder. Efter forestillingen serveres koldt bord, en ret varm mad og dessert for 1 krone. Malerier af Holger Drachmann og Groth bortloddes. Drachmanns digt skulle som en slags prolog danne indledningen:

*Der var nogen, der sagde, jeg skulle
synges her for publikum,
for at denne slemme kulde
kunne åbne hjerterum,
og så sagde de, at jeg måtte
snakke væk om dit og dat.
Pas på, nu ta'r jeg fat,
taber her og der en klat.*

*Petersen, som kaldes Ludvig,
skønt han hedder jo N. N.
Han er jæger, rytter, stol De
på, at han er hjemme hos sig selv.
Han kan rigt'nok også sejle,
og tit bli'r han første mand,
ja den mand han kan
ta' et bøger rask i land.*

*Peter Schaar på Codans bølge
sejler ud med flag fra knap,
og hvis nogen ham vil følge,
må han rigt'nok være rap.
Når den lille tingest svæver
let ad bølgen hen den blå,
tidlig op må du stå,
hvis »Emilie« du vil nå.*

*Vi har også en forpagter,
Christian er hans døbenavn,
og så har vi jo en slagter,
ja, den Broberg han gør gavn.
Han kan dåre hver en frue,
når han sådan smiler sød,
ja for så bli'r hun blød,
køber masser af hans kød.*

*Ja, nu må De ta' til takke,
det er slut med disse vers.
Jeg er bange for min nakke,
hvis jeg flere kom på tværs.
Når nu næste gang vi holde
sjov i denne fine sal,
jeg Dem lover, De skal få
en, der ikke er så gal.*

Festen gav for øvrigt en nettoindtægt på 520 kroner, en efter den tids forhold anselig sum, som nok kunne bøde på den værste nød, hvilket fremgår af, at der straks kun uddeltes 200 kroner, medens resten indsattes i banken til senere benyttelse.

Rudolf Hagen fortæller videre:

»Ankomsten til Hellebæk markerede et brud med Edith, eller snarere var det måske hende, der brød med ham. Men som tiden gik så genoptog han forbindelsen med hende, og det blev snart klart for ham selv, at ægteskabet med Emmy var håbløst. Han rejste til Hamborg og blev længe borte. En sommerdag modtog Emmy et brev fra ham, hvori han meddelte, at han kom hjem. Hun betragtede det som en forsoning. Hans hjemkomst skulle fejres, huset stod på den anden ende. Hun arrangerede hurtigt en lille middag, hvor de nærmeste bekendte, købmand Petersen og hans kone, altså onkel Ludvig og tante Rikke og mine forældre, skulle deltage. Kort før middagen modtager min far et telegram. Vi havde jo også telegrafstation på postkontoret dengang. Han tager selv mod telegrammet, det var til Drachmann, læser det og sender det ikke med telegrafbudet, men putter det i lommen. Da han kommer op til selskabet, får han Drachmann trukket hen i en krog og giver ham telegrammet. Drachmann trykker hans hånd og siger: Tak, Hagen, det var en vennetjeneste.

Litteraturhistorikerne har ikke fundet ud af denne lille telegraffhistorie, hvad der jo er meget rimeligt, og hvad der stod i telegrammet ved vi ikke, det er jo en telegrafhemmelighed, men det var af en sådan art, at Drachmann straks rejste næste morgen for aldrig at vende tilbage til sin bolig i Hellebæk.

Årene gik, og Drachmann kom meget sjældent til Hellebæk efter at Emmy havde forladt stedet i 1897. Engang imellem kom han på gennemrejse til Hornbæk, når han skulle skifte fra diligencen til Hornbæks kørende landpost.

Det blev også heroppe, han skulle tilbringe de sidste uger af sit liv, idet han som bekendt døde på professor Brünniches klinik i Hornbæk. Og så kommer vi endelig til hans sidste møde med Hellebæk, og det var hin vinteraften, da det lange ligtog med faklerne drog igennem Hellebæk. Der var sat lys i alle vinduer. Foran fars postkontor var der blevet rejst to store begkranse. Men i vores spisestue med udsigt til strandvejen, der stod Emmy og så sin fordums elskedes kiste hædret af befolkningen blive båret forbi i vinteraftenen«.

Ja, længere er det ikke siden, Holger Drachmann levede, end at de ældre blandt os har oplevet ham, men mange af de yngre alderklasser har levet samtidig med en forfatter af verdensformat, der også har haft tilknytning til vor egn, nemlig Thomas Mann. Når denne betegnelse tillægges ham, er det ikke for at forklejn Holger Drachmann. Det er sagt om ham, at han ville have været en af verdens berømteste lyrikere, om han havde skrevet på et verdenssprog.

Kelvin Lindemann skriver i en kronik: Nordsjælland, om Thomas Manns forhold til egnen:

»Det er meget interessant at digteren Thomas Mann, der kun kendte Nordsjælland som flygtig turist, i sin centrale novelle: Tonio Kröger, måske det mest personlige i hans forfatterskab, i denne store novelle, der handler om en europæer splittet mellem syd og nord, lader et lille fiskerleje i Aalsgaard lidt nord for Helsingør være modpol til München, det gamle centrum for Sydtysklands kunst. I denne novelle har Thomas Mann indfanget hele Nordsjællands ånd og stemning, som for Thomas Mann er den fineste essens af det danske væsen. En del må afskrives på den udenforståendes elskværdighed og betagelse ved at møde nyt – men helt uden kritik er novellen ikke, det jordbundne og kortsynede snusfornuftige, der også gør af denne jordbund, har Thomas Mann fået med. Hvad der forbløffer en nordsjællænder i dag, tres år efter at Thomas Mann skrev novellen er, at man i Tonio Kröger kan finde alt det u håndgribelige som disse blidt skulpene strande ved Øresund og skovene med nattergaledryp og dugvåde slåen rummer for den, der mener at have et særligt forhold til egnen – det er altsammen, det usynlige, med sikker kunstnerisk sans indfanget af turistten fra München, der naturligvis heller ikke var nogen almindelig turist, men en af Tysklands førende ånder og nobelpristager «

Tonio trænger til luftforandring og rejser nordpå til Danmark, for som han siger, han har altid kendt og elsket det »de bøger man skriver deroppe, disse dybe rene og humoristiske bøger de nordiske måltider, som man kun kan tale i stærk saltluft tag også blot de navne, de fornavne, som folk er prydet med deroppe en lyd som: Ingeborg, et harpeslag af den udadledigste poesi . . . og så havet, der oppe har de Østersøen!« (Kattegat?)

På rejsen til Danmark besøger han sin fødeby Lübeck. Efter et noget nedslående gensyn med sit barndomshjem, hvor der nu bor fremmede mennesker, rejser han til København, hvor han spiller turist, men egentlig ikke finder sig godt tilpas. Tonio længes efter et sted at slå sig ned og leve nogen tid i ro og fred, og indskiber sig derfor i en øresunds båd til Helsingør:

» Derfra fortsatte han ufortøvet sin rejse til vogns ad landevejen, endnu tre kvarter, stadigvæk tæt ved stranden, indtil han standsede ved sit sidste og egentlige mål, det lille hvide badehotel med grønne vinduesskodder, der lå midt i en klynge lave små huse og med sit spåntækkede tårn skuede ud over Sundet

og over mod den svenske kyst. Her slog han sig ned, tog det lyse værelse i besiddelse, som man havde holdt rede til ham, fyldte bord og skab med de sager, han havde med, og indrettede sig på at leve her en stund.

September var allerede i anmarch: Der var ikke ret mange gæster tilbage i Aalsgaard. Ved måltiderne i stueetagen i den store spisesal med bjælkeloftet og de høje vinduer ud mod glasverandaen og vandet præsiderede værtinden, en alderstegen pige med hvidt hår, farveløse øjne, lyserøde kinder og en flagerende sangfuglerøst. Hun havde altid travlt med at gruppere sine røde hænder på dugen så fordelagtigt som muligt «

Efter denne præsentation af værtinden konfronteres vi med de få gæster med en lige så kort og rammende karakteristik.

» Tonio Kröger ville ikke have ønsket sig andet selskab ved bordet. Han nød sin tryghed, lyttede til de danske strubelyde, de klare og slørede vokaler, der lød, når værtinden og fiskehandleren engang imellem talte med hinanden. Nu og da vekslede han en jævn bemærkning med fiskehandleren om barometerstanden. Så rejste han sig for gennem verandaen atter at gå ned til stranden, hvor han allerede havde tilbragt lange morgentimer.

Mangen gang var der stille og sommerligt dernede. Vandet hvilede dovent og blankt, i blå, flaskegrønne og rødlige striber med flakkende lysreflekser, der glitrede som sølv, tangen tørrede til hø i solen, og vandmændene lå og dampede. Der lugtede lidt råddent, også lidt af tjære fra den fiskerbåd, hvortil Tonio Kröger støttede sin ryg, når han sad i sandet og så frem for sig mod den åbne horisont, ikke mod den svenske kyst. Men havets sagte åndedrag strøg rent og friskt hen over alting.

Og der kom grå, stormfulde dage. Bølgerne krummede nakken som tyre, der fælder hornene til stød, og jog rasende ind mod stranden, som var oversvømmet langt ind på land og dækket med vådtglinsende tang, muslinger og opskyllede træstumper. Mellem de langstrakte bølgebjerge lå der under den formørkede himmel bleggrønt skummende dale, men der, hvor bag skyer, solen stod, lyste en hvidlig fløjlsglans over vandene.

Tonio Kröger stod omsust af blæsten og bruset, hensunken i denne evige, buldrende, bedøvende larm, som han elskede så højt. Vendte han sig om og gik, forekom det ham pludselig helt varmt og stille. Men i ryggen, der vidste han, havde han havet. Det kaldte, lokkede og hilste. Og han smilede.

Han gik ind i landet, ad markveje gennem ensomheden, og snart blev han indfanget af bøgeskoven, som i bakker og dale strakte sig vidt ud over egnen. Han satte sig ned i mosset, lænet til et træ, sådan at han mellem stammerne kunne øjne en strimmel af vandet. Nu og da bar vinden støjen af brændingen op til ham, det lød som når en brændestabel falder sammen langt borte. Krageskrig over trætoppene, hæse, triste og fortabte Han havde en bog liggende i skødet, men han læste ikke en linie i den. Han gav sig hen i dyb glemsel, en befriet svæven over rum og tid, og kun engang imellem var det ham, som om en smerte jog igennem ham, en kort stikkende følelse af længsel eller anger, hvis navn og oprindelse han var for lad og for bjergtaget til at efterforske.

Sådan gik mangan en dag. Han ville ikke have været i stand til at sige, hvor mange, og han følte ikke nogen trang til at vide det. Men så oprandt en, på hvilken der skete noget. Det skete mens solen stod på himlen og der var mennesker til stede, og Tonio Kröger var ikke engang særlig forbavset over det.

Allerede dagens begyndelse formede sig festligt og fortryllende. Tonio Kröger vågnede meget tidligt og ganske pludseligt, foer med en vag og ubestemt for-

Aalsgaard badhotel o. 1900.

skrækkelse op af sin søvn og havde en fornemmelse af at være vidne til et under, en feagtig belysningseffekt. Hans værelse, hvis glasdør og balkon vendte ud mod Sundet, og som ved hjælp af et tyndt hvidt mollsforhæng var delt i et opholds- og soverum, havde et tapet i sarte farver og lette lyse møbler, så at det altid frembød et lyst og venligt skue. Men nu så hans søvndrukne øjne det ligge i en ujordisk forklarethed og illumination, fra gulv til loft indhyllet i et usigeligt yndigt og duftigt rosenkær, som forgyldte vægge og møbler og satte mollsforhænget i en mild rød brand . . . Toni Kröger begreb i lang tid ikke, hvad der gik for sig. Men da han stod ved glasdøren og kiggede ud, så han, at det var solen der stod op.

I flere dage havde vejret været diset og regnfuldt. Men nu spændte himlen sig, som var den gjort af glat lyseblå silke, skinnende klar over sø og land, og overskåret og omgivet af rødt og gyldent gennemstrålede skyer hævede solskiven sig højtideligt over det flimrende rillede hav, der syntes at skælve og gløde under den . . . Sådan satte dagen ind, og forvirret og lykkelig kastede Tonio Kröger sig i klæderne, spiste sin morgenmad nede på verandaen, før alle de andre, svømmede derpå fra det lille træbadehus et stykke ud i Sundet og gik så en timelang spadseretur langs stranden «

Som det vil være bekendt eksisterer Aalsgaard badhotel ikke mere, det brændte i 1945. Værten på den tid, da bogen foregår, var englænderen Robert Winde. Han var en exentrisk person, om hvem der fortælles mange historier. Fra 1911 stammer en morsom reklamebrochure: *Mindeblade fra Aalsgaard Badhotel*. Heri findes bl. a. dette tilbud:

»Disse Aalsgaard Mindeblade samt køreplanen København–Helsingør–Hornbæk, dertil et landkort over Nordost-Sjælland og romanen Tonio Kröger sendes franco

mod forudindsendelsen af 25 øre i frimærker til værten, Aalsgaard Badehotel, Hellebæk. Tonio Kröger er en roman på 131 sider, (udk. o. 1899 på tysk og 1905 på dansk) og en stor del af handlingen foregår på Aalsgaard, hvor værkets bekendte forfatter Thomas Mann tilbragte en del af sommeren 1898 «

Foruden denne og andre interessante oplysninger, findes også et billede af: Værten på Aalsgaard, som han så ud for 51 år siden (efter amatørfotografi, taget i en engelsk landsby).

Et par vers fra disse mindeblade af forfatteren Vilhelm Høm undgår De heller ikke. Vilhelm Høm er født i Helsingør og blev senere apoteker. Han var en hyggelig og folkelig fortæller:

*Forynget og frisk jeg opstiger
af Kattegats herlige strøm –
På Aalsgaard søvandt dage og uger
alt som en skærsomernatsdrøm.
På Aalsgaard veranda jeg glemmer
hver uro, der fyldte mit sind,
i vildvinens kølige skygger,
jeg drømte i himlen mig ind.
Så mindes jeg Hellebæk-skovens
fortryllende eventyrland
og vandrer ved Bondedammens
kærmindesmykkede rand.*

Disse Aalsgaard Mindeblade har for øvrigt været en tur i Italien. I januar 1963, da disse linier blev skrevet, dukkede pludselig en italiensk filminstruktør op og meddelte, at man agtede at filmatisere Tonio Kröger og i den anledning skulle bruge en del billedmateriale, så man kunne rekonstruere badehotellet. Da han så Mindebladene var han klar over, at det var noget, der kunne bruges og tog dem med sig. Han mente, at der skulle optages en del scener her på stedet.

Vi ventede nu spændt på, hvad der ville ske. Der blev ikke svaret på en forespørgsel en rum tid efter, men i Politiken kunne man i februar 1964 læse i stor opsætning, at scenerne fra Aalsgaard afsnittet blev optaget ved Gl. Skagen. Det blev også her afsløret, at den italienske filminstruktørs manuskript var blevet kasseret af Mann-familien, og at det nu var et tysk selskab, der stod for optagelsen. Tyskerne mente, at Aalsgaard var blevet alt for moderne til at virke som et badested fra århundredets begyndelse.

Året efter at Tonio Kröger kom i dansk oversættelse udkom en digtsamling, forfattet af en lokal digter, den daværende administrator for Det Schimmelmannske Fideikommis Vilhelm Moldenhawer. For os, der ikke har kendt ham personligt, står han i et noget uheldigt lys på grund af de fortællinger, der går om hans ufordragelige og stejle væsen. Men her i digtsamlingen, som han har kaldt: Til Afsked, afslører han sig som et følsomt gemyt med et gudhengivent sind. Forordet lyder:

»Kære venner og veninder! Da jeg nu står ved mit livs afslutning, skrider jeg hermed til opfyldelsen af det eder givne løfte, at sende eder nogle af mine improviserede skåltaler, som jeg efterhånden har nedskrevet efter hukommelsen. – Længe har jeg betænkt mig, før jeg kunne beslutte mig dertil, thi jeg tør ikke vente, at den nu herskende realistiske smagsretning vil finde særligt behag i disse

mine af romantik farvede betragtninger. – Som modvægt har jeg derfor vedføjet omstående udtalelser samt nogle af mine digte, hvortil de sigte».

Derefter følger udtalelser af professor Meir Goldschmidt, konferentsråd Carsten Hauch, konferentsråd H. C. Andersen, professor Frederik Paludan Müller og professor Siboni, altså toppen af Danmarks forfatter- og digterelite. Deres udtalelser går næsten enslydende ud på, at der virkelig kan spores en digterisk bevægelse i V. Moldenhawer. Carsten Hauch antyder dog forsigtigvis i anledning af tragedien Kong Saul, som han har fået tilsendt, at det smukke talent snarere er af lyrisk end af dramatisk art. Men lad os nu se, hvilke følelser og tanker Moldenhawer besjæledes af, når han vandrede rundt og betragtede Hellebæks yndigheder:

Aldrig tilfreds

Udstrakt ligger for vort blik
søen med sin blanke flade.
Træerne langs søens bred
vifte med de grønne blade.

Fuglen gynger sig med lyst
på de saftigfriske grene,
syngende den flyver hen
over søens spejl det rene.

Fisken hører i sit dyb
tonerne så herligt klinge,
og den gribes af en lyst
op på jorden sig svinge.

Og den samler al sin kraft
fuglen i dens flugt at følge
men afmægtig synker den
snart tilbage i sin bølge.

Fisk, hvi er du ej tilfreds
med det hjem, dig Gud har skænket.
Til dit eget bedste du
dertil blev for evigt lænket.

Hvorfor kaster du et blik,
fuldt af ubetvungen længsel
op til fuglen i dens flugt,
mens du sukker i dit fængsel.

Ønsk ej vinger for i flugt
op på jordens bred at stige.
Lykken spirer ligefuldt
i dit eget skønne rige.

Den ej som en sjælden blomst
på et enkelt sted kun findes.
Når man har det rette sind,
lykken overalt kan vindes.

En aften ved Clare sø i Teglstrup Hegn

Og solen daled ned i vesterlide,
Og zephyrlette skyerne såes glide
Henover aftenhimmels spejl.
Og fuglen kvidred til »god nat« i skoven,
Og stjernen spejlede sig klart i vøven,
Og månen steg i øst for fulde sejl.

Da faldt min tanke på den sidste vandring
Og på den store evige forandring,
Som forestår hver menneskesjæl,
Når livets sol for sidste gang sees smile,
Før larven stedes til den evige hvile
I jorden bag den hårde fjæl.

Og jeg bad Herren mig i nåde give,
Min livets aften sådan måtte blive
Med fuglesang og stille fred.
Og jeg bad Herren sjælen min bevare,
At den, så reen som voverne de klare,
Afspejle kunne himlens herlighed.

Når man læser hans digte, kan man ikke forstå, at det er den samme mand, som kom i klammeri med klædefabrikkenes direktør, Hamann, hvem han til slut forbød at færdes på fideikommissets område, hvilket Hamann besvarede med at

opsatte et skilt, hvorpå der stod: Adgang tilladt, undtagen for etatsråd Moldenhawer.

I 1881 nedsatte en yngre læge sig i Aalsgaard. I Hellebæk var der i forvejen en læge, der ganske vist var temmelig oppe i årene, men Moldenhawer følte sig foranlediget til at forbyde den nye læge at praktisere, og da denne ikke rettede sig efter henstillingen om at forføje sig bort, forbød Moldenhawer ham at færdes over fideikommisets område. Dette affødte en voldsom strid, der gav genlyd landet over og hvori en lang række af tidens navne deltog. Ja, den satte endog spor i den litterære produktion i disse år.

I Lange Müllers opera: Tove, som han selv skrev teksten til, lader han hovedpersonen prise det frie liv på Rygen i modsætning til Sjælland:

Hvor er her tungt og tyst i Sjællands skove!

.....
..... Fjernt på Rygen,
som kongen og hans hofmænd aldrig gæsted,
der kunne jeg gå frit, hvorhen jeg ville,
og mødte jeg en ridder, hilste han
mig stedse hovisk, og hver bonde standsed
sin pløv og stod med buen i sin hånd,
når jeg ham red forbi og bød goddag.

.....
*Der færdedes jeg glad, med alt fortroligt,
i skov, i mark og på den hvide strand.*

Digteren Chr. Molbech skrev i 1877 skuespillet: Ambrosius, der opførtes på Det kgl. Teater og gjorde stor lykke. I 4. oplag en del år senere bliver i sidste akt intelligensens repræsentant, student og skriverkarl Ambrosius jaget af gårde, fulgt af ridefogden: »Og vover han nogensinde tiere at lade sig se her på gården, så skal han få ridepisen at smage.. husk vel på det!«

I vittighedsbladet Punch 31. aug. 1882 findes en tegning, hvor man ser Moldenhawer og greven stå foran træhesten, hvorpå de værste modstandere er anbragt. Her sidder Chr. Molbech, Vilhelm Bergsøe, Lange-Müller og Jonas Collin. Moldenhawer siger til greven:

*Se, sådant tykkes mig hr. greve passer bedst
for skriverkarle, som vil på den høje hest.*

I Moldenhawers produktion mærker man ikke noget til dette stridbare sind, men måske har årene gjort ham blidere af gemyt.

I forbindelse med Gyldendals store romankonkurrence udkom i 1923 Alexander Svedstrups roman: Erik Gudmand for første gang. Den giver et tidsbillede af Helsingør og omegn omkring midten af det forrige århundrede, hvor Hellebæks gamle våbenfabrik, Majorgården, Hellebækgård og fogedgården i Tisvilde indgår i billedet. Majorgården har forøvrigt hentet sit navn fra romanen.

Da bogen forudsættes bekendt, skal der ikke her gås nærmere ind på handlingen eller citeres dele af den men kun tilføjes nogle oplysninger, der kan have interesse, når man kender bogen, og som kan ride baggrunden for den op. Først lidt om forfatteren.

Alexander Svedstrup fødtes i Helsingør 1. nov. 1864 som tredieyngste søn af løjtnant J. V. Svedstrup, bogholder på Marienlyst og senere ved von Mehrens klædefabrik på Stengade. I 1883 blev han student fra Frederiksborg lærde skole

Fra Meklenburg-Hellebæk.

Motto: „Le Roi s'amuse“.

Vesper: Se, sandt nok lyftee mig, Hvr. Grænc, passer bedst
for Skrifer-Karte, sem vil paa den høje Højt!

og tog otte år senere teologisk embedseksamen. Under sin studentertid var Svedstrup en anset og meget benyttet medarbejder ved Berlingske Tidende og Illustreret Tidende, til hvilke han bl. a. skrev noveller under navnet Svend Ellekilde. Han giftede sig med Vilhemine Kierboe, datter af brænderiejer R. Kierboe, Helsingør.

Da den græsk-tyrkiske krig udbrød 1897, sendte Berl. Tid. A. Svedstrup som sin korrespondent til krigsskuepladsen, og under sit lange ophold i Grækenland kom han i nær berøring med det græske kongehus, og kong Georg satte megen pris på den unge journalist, der var diskret og forstående og fri for alt sensationsjageri. I sin bog: Fra Kong Georgs Land, har Svedstrup givet en fængslende skildring af forholdene i Grækenland under det danske dynasti.

I 1899-1900 deltog Svedstrup som repræsentant for Store Nordiske Telegraf-selskab i »Valkyrien«s berømmelige togt til Østen, og under dette sluttede han et varmt venskab med prins Valdemar, og dette venskab varede ved siden da. Togtet skildres i værket: De Danskes Vej. Bogen indbragte ham forøvrigt Den Siamesiske Kroneorden, hvilket gav Blæksprutten anledning til en bemærkning om, at så var den da altid en krone værd.

Efter de store rejser slog Svedstrup sig til ro herhjemme, bortset fra kortere udflugter mod syd og nord. I Ellekilde byggede han Ellestuen, hvor han var en

meget gæstfri vært for alle, som kom forbi, hvis de havde et ærligt vennesind, som han skrev over en af dørene:

*Har du et ærligt vennesind
da vær velkommen og gæk ind.
Men vil til tak for gæstfrihed,
du siden række værten ned,
da er her ingen rum for dig.
Vend hurtigt om og gå din vej.*

og over en anden dør:

*Lyksalig den som i sin bytte
ukendt af verden lever hen,
fornøjet med sin skæbnes bytte,
kun set af sin bekendte ven.*

Her blev Svend Ellekildes historier til, og her blev måske også grunden lagt til: Syn og meninger. Her på dette sted nød Holger Drachmann mangan en fredfuld ferie, og her var ikke alene kongelige personer og digterfyrster gæster, men ligeså godt borger som bonde.

I det smukke hjem ved Kobberdammen levede han længst, og herfra udgik hans store roman Erik Gudmand, 1. bd. i 1923 og 2. bd. i 1925, for hvilken han høstede megen anerkendelse og som sidst er genoptrykt i ny skikkelse i 1960. Efter længere tids sygeleje døde Alexander Svedstrup i huset ved Kobberdammen d. 20. sept. 1930.

Omkring Erik Gudmand (uddr. af avis anmeldelser):

»Da Gyldendalske Forlag udskrev sin romankonkurrence med en pris på 70.000 kr. blev Anker Larsen sejrherre med sin nu på mange sprog oversatte: De Vises Sten. Det er imidlertid ingen hemmelighed, at der indenfor dommerkomiteen var nogen tvivl om, hvorvidt Alexander Svedstrups roman Erik Gudmand ikke var den, der svarede bedst til forlagets fordring om på eengang en folkelig og kunstnerisk roman. I hvert fald var det mellem disse to romaner, valget måtte stå. Det store læserpublikum har afgjort givet Erik Gudmand førstepræmien. Den er blevet en af folkets kærester og mest læste bøger. Også blandt pressens anmeldere var der mange, der hævdede, at den burde have haft prisen. Ikke alene i den danske presse, men også i den norske og svenske har bogen fået en ualmindelig smuk modtagelse«.

Den danske lyriker Valdemar Rørdam har gjort romanen til genstand for en indgående og smigrende anmeldelse, af hvilken her skal anføres et uddrag:

» . . . Der ligger en åndens verdensdel mellem den negerkunst, som en maskinsyg tids krøblinge kunstler sig til friskhed på, og så det vid, den ynde, det åbne dybsind, den hjertensgode jævnhed, hvormed Alexander Svedstrup møder livet og færdes mellem menneskene. Er dette for højtidelige ord om en underholdende roman? Det var jo det den skulle være. Og den er det.

Søfartens og Sundtoldens Helsingør, verdensstaden i en nøddeskal, orlogsmænd og hollandske kuffer, finske tømmerskuder og danske kinafarere, hele fortidens brogede sø- og handelsliv, hver årstid med sine linier og sin kulør af sejlere ud og ind under Kronborgs kanoner, myldret i kipper og kontorer, spektaklet i gyden og festerne hos konsulen. — — — Dog kan man ikke påstå, at der efter dens grundlinier er noget særligt fremragende ved bogens konstruktion, og det er der så vist heller ikke ved karaktererne, hastigt set. — — — Imidlertid holder hver af bogens mange skikkelser sit eget tonefald, umuligt at høre fejl af. — — — Re-

plikkens mere end tekniske mesterskab har gjort Svedstrups Fogedgård til en perle af humor, som stiller denne fogedgård i række med Poul Martin Møllers udødelige Lægdsgård i Ølsebymagle, det er uforglemmeligt. — — — Selv de, der har haft let ved at tage mod de hjemlige toner, har haft svært ved at forlige sig med kapitlerne fra kolonierne ved Guineabugten. Godt for drenge: Negersoldater, paraderende i glohede stenborge, sorte tjenere og elskerinder, sumpfeber og overfald. — — — Men lidt for eventyrligt, ikke sandt. For langt borte! — Ak, så hurtigt glemmer vi, så lidt har vi lært. Fra Kronborg til Guineakysten, det var dog indtil 1850 gammel dansk søvej. — — — Erik Gudmands eventyr på fremmede strande kunne slet ikke undværes i et ærligt digt om havnestaden Helsingør. — — —

Alexander Svedstrup har tidligere givet os en af de morsomste og smukkeste bøger om dansk udfærd til søs. Nu har han med Erik Gudmand, idet han gav os en af de morsomste og mest lunefuldt indtagende danske romaner, tillige holdt en herlig prædiken om, hvad der gør livet værd at leve, holdt den på dansk og dog således, at en verden vil kunne forstå den. — — — «

Det kunne være fristende her i sin helhed at gengive en tale, som Alexander Svedstrup engang holdt i Odd Fellow Logen i Helsingør, der havde til huse i palæet, Strandgade 93, det van Grachtske palæ fra Erik Gudmand. Det vil dog fore for vidt, men da foredraget, der handler om: Digt og virkelighed i romanen Erik Gudmand, røber mange interessante træk om bogens tilblivelse, skal der her anføres nogle uddrag.

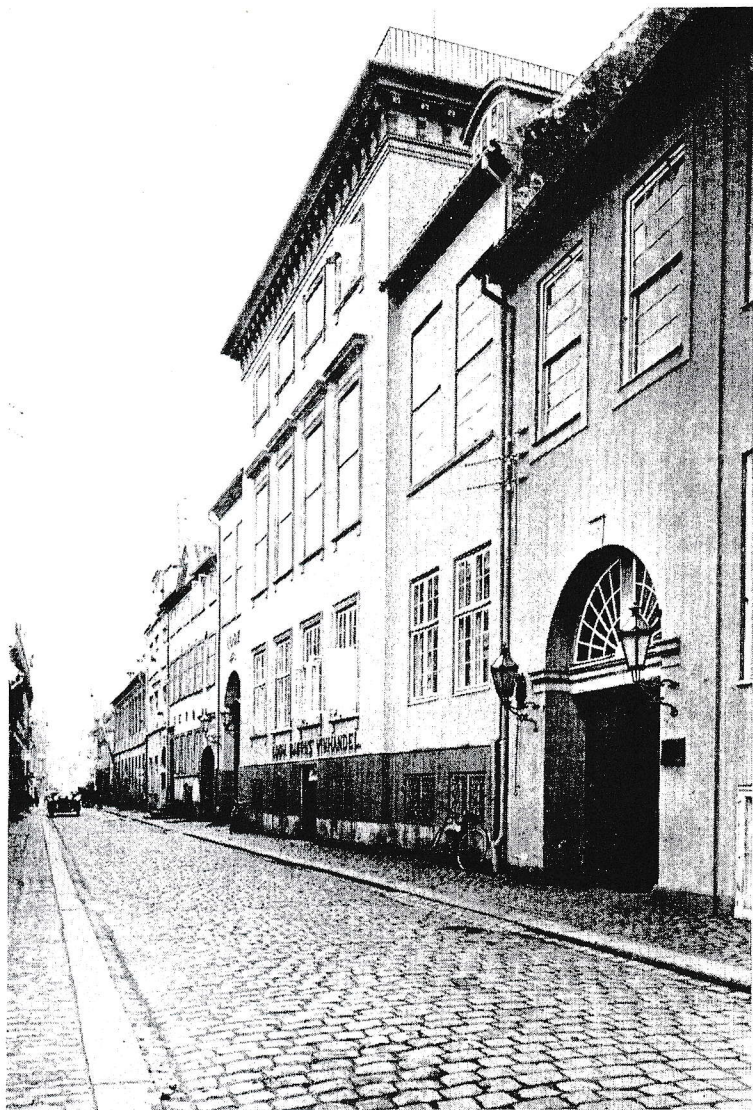
» . . . Man går forbi et gammelt hus i en provinsby. De gamle huse har så meget at hviske om fra henfarne slægter. Der er gader i gamle byer, der synes helt og holdent at leve i gamle minder. Således er det med Strandgade i Helsingør. Når jeg som halvgammel knark gik igennem Strandgade, levede jeg ungdommen om igen. Jeg var den unge feriestudent, der kom hjem ved sekstiden med mine fisk i kurven efter at have ligget fra før solopgang og fisket ud for Kronborgpynten. Eller husene hviskede om deres ungdom, om gamle dage, om sundtoldtiden, om blodrigt, lystigt liv, om rigdom, om fest, om guldstænk over den gamle by

Huset ved Kobberdammen, som Alexander Svedstrup byggede i 1909.

Og således ude på Hellebæk. Det gamle står der og fængsler en med sin hvi-
sken om gamle gode dage, Bøssemagergade med de bredgavlede boliger for Ge-
værfabrikkens folk, de store gårdspladser og haver, de gamle kanaler, der bragte
vandet ud til hammermøllejulene. Det ny står ved siden af, Klædefabrikken
med sin høje røgspyende skorsten.

Og medens man går og drømmer sig tilbage til gamle dage og ser det nye for
sig, vokser der frem halvt ubevidst små begyndelser til en roman. Det er tåge

*Strandgade nr. 93, Helsingørs fornemste nyklassiske bygning,
opført 1791-93. Van Gracht's palæ i Erik Gudmand.*

altsammen, men en skønne dag gribes man af lysten eller trangen til at gøre de hviskende ord til fuld tale og klæde drømmene i liv . . .

Der er anmeldere, der har talt om det enorme kildemateriale, der måtte ligge til grund for Erik Gudmand. Ak nej. Forfatteren er mindst af alt historiker. Jeg kan sige ligesom en af vore fremragende journalister, jeg engang traf i udlandet. Han skulle sende en meddelelse til sit blad om noget, han ikke havde været med til, og jeg ville fortælle ham, hvad der skete. Han svarede: Nej tak! Fakta forstyrrer mig. – Således kan det gå i romanen. Fantasien har sit eget ekko.

Men til tider giver virkeligheden den fulde staffage til fantasiens væsener. Således gik det med palæet her. Lige fra min barndom har jeg været forelsket i den dejlige bygning, og intetsteds kunne jeg have fundet en mere passende bolig for min fantasifamilie generalkonsul van Grachts. Her var det fuldkomne sceneri for en fyrstelig handelsherres festlige liv i de gyldne tider . . .

Der er i romanen tre figurer, som ældre Helsingorfolk med lethed har fundet modellen til. Det er Skytte, maleren Prip og mr. Good. Men den sidste er det nu ikke så underligt, da jeg har beholdt hans virkelige navn . . .

Skytte er sprunget frem af erindringer om en gammel kunstnerisk herre med et åndfuldt ansigt og en stor grøn botaniserkasse og en slængkappe. Forskellige træk jeg havde hørt om ham gjorde ham til en udmærket model for den person, jeg ville fremstille. Carl Mathias Theodor Schütz var cand. teol. og lærer ved den kommunale skole gennem 35 år, en stor elsker af musik, dyrker af Haydn og Mozart. Han stammede fra Fredensborg og var i 28 år forlovet med en dame i Fredensborg til hendes død. Man sagde, at han undertiden glemte at besøge sin forlovede, fordi han var så optaget af at spille sonater med sin søster derude. Præst ville han ikke være, fordi han så ikke kunne få sommerferie . . .

. . . han ville sikkert ikke kunne genkende sig selv, når han læste de ytringer, der er lagt ham i munden som bærer af romanens religiøse forkyndelse.

Hvad maleren Prip angår, da er han udsprunget af mindet om den gamle maler og tegnelærer Damm, den stiltfærdige elsker af blomster og natur. Jeg købte på auktionen efter ham en stabel af hans skitsebøger og så heri hans rørende, utrættelige kærlighed til egnens skønne steder . . .

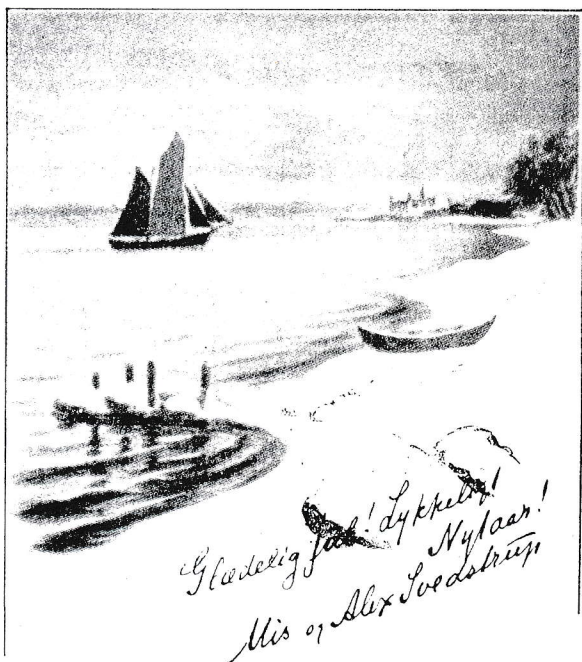
Hvad mr. Good angår, da har jeg aldrig talt med ham, kun set ham på gaden da jeg var dreng. Der er i romanen benyttet enkelte ting, jeg har hørt om ham. Han sad om aftenen og forfærdigede sirlige æsker og futteraler af pap eller metal, rene kunstværker og forsynede dem med småbitte papirstrimler, hvorpå han havde skrevet Shakespeare-citater med en så mikroskopisk skrift, at det kun kunne læses med lup. Sand er historien med hans dagbog, som han førte et langt liv igennem og viste sig kun at indeholde karakterer, ug, mdl, tg, alt efter hvordan maven havde fungeret . . . Han var en højst godgørende mand, uden at nogen anede det udover hans sagfører . . . Det var også ham, der stak specier ind i revner på træer og plankeværker og så, hvor længe de kunne sidde der uopdagede . . . Når han gik i teatret, havde han to pladser for at anbringe sin høje hat på det ene sæde. Det er besynderligt så ofte det hænder, at en forfatter uden at vide det, giver sine personer visse egenskaber, som de i virkeligheden havde. Jeg anede ikke, da jeg gjorde mr. Good til den ordknappe mand, der helst kun sagde Hm!, at han i virkeligheden havde været meget fåmælt. Nu forleden fik jeg at vide, at han for at undgå at besvare det evindelige spørgsmål på kontoret: Hvad dato har vi i dag?, plejede at have dagens dato skrevet med grønt blæk inden i hånden, så han kun behøvede at svare ved at lukke hånden op . . .

Det er i det hele taget overraskende at se, hvor meget man ved uden at man

ved hvorfor. Jeg havde gjort et studium til afsnittet om Afrika i romanen. Meget havde jeg hørt som dreng af min fader, der havde opholdt sig i fem år derovre og været kommandant på et af vore forter i Dansk Guinea. Det er hans oplevelser, der skildres i Eriks eventyrlige afrikanske hændelser, men eet vidste jeg meget lidt om, landskabet. Det måtte jeg digte mig til, og jeg var ikke sjældent angstelig for mine skildringer. Så kom der sidste sommer her til egnen en dansk mand, der netop havde sin virksomhed i det forhenværende Dansk Guinea. Jeg fik gennem en bekendt at vide, at han ikke havde villet tro, at jeg ikke selv havde været derovre. Senere talte jeg med ham, og han erklærede, at alt var fuldkomment nøje set. – Er jorden rød? spurgte jeg med en vis spænding. Ja, den er rød, svarede han til min beroligelse. Jeg havde nemlig beskrevet en guvernørs begravelse og talt om kisten, der blev sænket ned i den røde jord. – Da jeg gik ombord, sagde den danske afrikaner, blæste det, og min hvide jakke blev helt rød af støvet».

I huset ved Kobberdammen bor nu Alexander Svedstrups nevø, forfatteren, magister Frits Pullich, hvem vi kan takke for nærværende oplysninger om onklen og hans forfatterskab, og som nu vil slutte med at fortælle et par træk om mennesket Alexander Svedstrup:

»De fleste af mine ferier tilbragte jeg i min onkels og møsters forskellige smukke hjem, hvor jeg følte mig som søn af huset. Onkel hørte til de gudenådede naturer, som ved deres åbenhed, humor og medfødte charme, har let ved at vinde alle, som de kommer i berøring med. Han var et meget alsidigt menneske, havde mange talenter, var altid beskæftiget. Han både malede, digtede og tegnede. I sin fritid morede han sig altid med at tegne og indrette huse og Elle-

Alexander Svedstrup tegnede bl. a. selv sine julekort, som blev trykt og sendt til venner og bekendte.

Drachmann som gæst i Ellestuen.

stuen blev et ret berømt sted og blev efterlignet andre steder. Noget nyt var det, at han anbragte græstørv på taget, og da brandsynet skulle takserer ejendommen, så mente de, at den måtte nødvendigvis blive takseret som et stråtakket hus, men medens brandsynet blev trakteret med vin og cigarer, satte onkel en stige til taget og anbragte et bål deroppe, som han tændte an, og det hjalp.

Onkel var fuld af morsomme påfund. En gang havde han anbragt en ged oppe på taget, den skulle æde græsset af. Det blev den dog hurtigt ked af, og da den sprang ned, opgav han eksperimentet. Undertiden, når der var gæster tog han sin lille nordbagge og kom ridende ind i stuen til gæsternes fornøjelse. Jeg husker også en vinterfest, hvor onkel havde bundet appelsiner og citroner på grantræerne uden for huset.

Det var et yndigt hjem, Ellestuen, og hvor kom der mange mennesker, alt for mange mennesker. En gang, da huset var fuldt af mere eller mindre fremmede mennesker, dukkede pludselig Holger Drachmann op. Da henpå aftenen en af gæsterne satte sig til at spille på klaveret, gik Drachmann hen til onkel og spurgte, hvem det var, der spillede. Onkel svarede: Det ved jeg ærligt talt ikke, spørg min kone. Da Drachmann fulgte rådet, fik han svaret: Jeg ved det ikke, spørg min mand, hvorefter Drachmann udbrød: Det er et dejligt sted, her vil jeg gerne blive. Onkel tog ham på ordet og sagde, at han var altid velkommen på Ellestuen. Drachmann tilbragte da også mangan en ferie her og i gæstebogen skrev han følgende smukke linier:

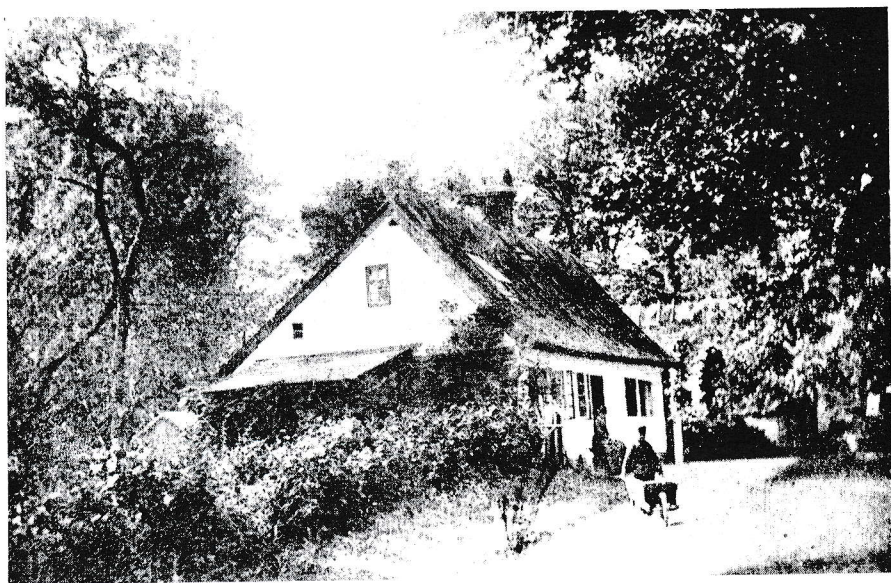
*Betragt denne stue ifald du er kender,
find fine naturer og trofaste venner,
og mærk, hvor de to som har rejst dette tag,
velgørende virker for menneskets sag«.*

I tidens løb er der fremkommet talrige længere og kortere beskrivelser af Hellebækegnen og dens historie. Mange har følt trang til som ældre at se tilbage på en barndom eller ungdom, lykkeligt levet ved skov og strand. Andre har måske kun tilbragt sommeren eller korte ferier på egnen, men har alligevel følt trang til at gribe pennen i den anledning. Der skal i det følgende nævnes nogle af disse beskrivelser:

I 1929 kom i Frederiksborg Amts Årbog en afhandling af den daværende amtsforvalter Victor Thalbitzer: Hellebæk i ældre tider. Den er også udkommet som særtryk og er den første samlede beskrivelse af Hellebækegnens historie. Den er et udtryk for hans kærlighed til denne egn, hvor han i mange år tilbragte hver sommer i sit hus ved Skibstrup. Han er født i Helsingør, hvor hans forfædre har haft fremtrædende stillinger. Nu nyder Victor Thalbitzer sit otium i højhuset i Grønnehave, men er stadig levende interesseret i egnen herude. Mange mennesker er i tidens løb blevet grebet af den særegne stemning, der hviler over egnen her, ved læsningen af dette værk. Efter talrige opfordringer blev bogen genoptrykt i 1961 i udvidet skikkelse, fort op til dato. Anden reviderede udgave kom i 1964.

Om pinsefesterne i skoven ved Hellebæk skrev, ligeledes i Frederiksborg Amts Årbog, arkivar ved Dansk Folkemindesamling, Hans Ellekilde, i 1941. I 1944 kom en større afhandling af ham: Folkeminder fra det gamle Ellekilde, hvor han beskriver slægten og livet, som det levedes i den gamle hegngård i Ellekilde, som nu ikke findes mere. I anledning af sin 70 års dag udsendte Hans Ellekilde et lille skrift: Barndomsminder fra Ellekilde 1891–1901, det udkom i 1961.

Ude i Hellebækskoven ligger et lille ensomt stråtekt hus, som nu bebos af kgl. kammersanger Thyge Thygesen. Engang levede her kunstmaler F. G. Thomsen, hvem vi bl. a. kan takke for en stor samling glimrende fotografier med motiver fra egnen i fotografiens barndom, nu over 100 år gamle. Efter Thomsens og hans hustrus død levede deres plejedatter Marie Wilhardt videre herude i ensomheden. Om disse forhold har skakspilleren, ingeniør H. E. Giersing nedfældet

Kunstmaler F. G. Thomsens hus i Hellebæk skov, efter gl. foto.

nogle minder i: Erindringer fra Danmark og Rusland, 1942. Han bemærker her om frk. Wilhardt, at Alexander Svedstrup har skrevet en fin lille novelle over hende: Orgelspillersken, men anfører samtidig at: »... den bevæger sig i for romantiske luftlag til at have andet end litterær værdi... «

I 1946 sidder der en 73-årig dame i København og skriver sine barndoms- og ungdomserindringer fra Hellebæk skole. Hun er datter af lærer F. L. Lassen, der i mange år var lærer her, først i skolen på Strandvejen ved siden af Majorgården, og fra 1876 i den nye skole, der da var blevet bygget oppe på bakken overfor. Hun fortæller om familiens tilværelse lige til hun som 20 årig forlader sit barndomshjem. Elise Lassen, gift Bengtsson har en glimrende hukommelse og skildrer mange muntre og sorgelige træk og fortæller om de mange mennesker, som familien kom i berøring med. Disse optegnelser foreligger kun i maskinskrivne ark, men fortjente at blive trykt. Den yngre broder Carl Lassen viser da også evner som skribent. Da han senere kommer til Ringsted som lærer og bibliotekar udfolder han en ret omfangsrig virksomhed som litterær skribent og lokalpoet. Carl Lassen glemmer heller ikke sin barndomsegn, og i sin digtsamling: Disse bakker – disse dale, mindes han den ofte:

Der går en vej mellem skov og strande,
hvor bølgen klukker ved dag og nat.
Der blåner Kullen bag kæde vande,
når stormen stryger fra Kattegat.
Der signer solen de blanke søer,
og vinden hvisker i mark og lund.
Der er så skønt på de danske øer,
men skønnest er der ved Øresund.

Der har du leget engang som lille
i flok og følge, i ensom ro,
fra Aalsgaards skrænter til Ellekilde,
fra Bondedammen til Langebro.
Vor barndoms verden, vort minderige,
hvor fjerne somre lyksaligt gled,
mod dig vil hedeste længsel hige,
så tit vi mindes din gavmildhed.

Der knejser Kronborg med spir og tårne,
og skuder haster mod syd og nord.
Dem følger tankerne, længselsbårne,
til eventyret, hvor palmen gror.
Men blikket favner de blide høje
med mark og mose, med korn og kræ,
dit rige rækker fra borgens fløje
til hyttegavlen bag hegnets læ.

Du gav os sundhed med fryd i følge
og lod os lære af solskins spil,
når sundet smiler med solvfin bølge,
og skyggen skifter, som himlen vil.
Du gav os stormenes højtidsalmer
og bogens ynde i tidlig vår
og flammepragten, når løvet falmer.
Du gav os rigdom, der ej forgår.

Du gav os del i en varig glæde,
der rækker vidt over land og sø,
thi vi er led i en evig kæde,
din fryd og sundhed skal aldrig dø.
Vort barndoms land mellem skov og
strande
skal fryde hjerter så mangen stund,
og sene slægter skal enigt sande:
Held den, der fødtes ved Øresund.

Der er vistnok stor forskel på, hvordan man opfatter en egn, eftersom man er født ind i den, eller man som voksen lærer den at kende og efterhånden opdager dens hemmeligheder. Hvordan en egn lukker sig op for en voksen er smukt skildret af forfatteren til: Små forløb, Johannes Smith. I Berlingske Aftenavis 27.11.51 finder vi en kronik: Hellebæk husket, en studie i intern topografi. Den er forøvrigt udsendt som en smuk julehilsen af Majorgården samme år. Den skal naturligvis læses i sammenhang, men her må vi nøjes med nogle uddrag:

»... Der hvor Bondedammen går helt ind til vejsvinget måtte jeg også standse, og jeg ved godt, hvad det var for et forløb, der skulle have tid til at modnes i mig. Der findes mange idylliske steder i Danmark, også mange der er

almindeligt yndede, men her var det som om idyllen havde været påskønnet i århundreder uden at tage skade. Hvem kan føre bevis for den slags, men sådan følte jeg det, og jeg gør det stadig når jeg færdes i skovene ved Hellebæk. Der kan slides meget på naturen her uden at noget sættes til . . .

I årenes løb har jeg fået en speciel lidenskab for at finde små uanselige stier, og det fejler sjældent, at de fører mig bag ind i gamle køkkenhaver eller på små private lossepladser, halvt tilgroede af brændenælder eller skræppeblade. Hverdagslivets spor møder en overalt. Det er bl. a. det, der skiller Hellebæk fra andre landliggerområder . . . Det er ikke en by, der er uddød om vinteren. Der bor rigtige mennesker her – året rundt – og området er så stort, at det næppe generer dem synderligt, at vi er nogle stykker, der holder af at færdes på deres mer eller mindre private stier . . .

Men nu den efterårsdag, da jeg sammen med min lille ivrige datter samlede kastanier ved foden af de store træer, der står mellem Skomagerhuset og Bøgeholmssøen, mon den ikke vil bevare sine smukke klare farver og kølige harmoni vævet ind i en fars følelser for en sund og glad pige. Man kan ikke vide det, men jeg tror det . . . for Eva, der fra sine første år er kommet på Majorgården, vil oplevelse lagt til oplevelse bygge en verden af indtryk op . . . I mangel af et kongerige at skænke hende er jeg taknemlig for at have kunnet knytte nogle barndoms minder og dermed en væsentlig del af hendes tilværelse til denne egn. Jeg tror aldrig, hun helt vokser fra Hellebæk«.

Vi har nu vandret gennem flere tidsaldrer i digtekunstens historie og har set, hvordan digtningen har ændret sig, selv om det er den samme egn, der har virket befrugtende på digternes fantasi. Den digter, som skal afslutte dette forsøg på at vise, hvad Hellebæk har betydet for litteraturen, udtrykker sig meget anderledes end Stolberg, som vi begyndte med. Det er Robert Corydon, som hører til blandt vore kendte unge lyrikere, lukkende op for en ny verden, en ny måde at se og sanse på, som overrasker og beriger os. Af hans digtsamlinger er flere blevet til her ude. På spørgsmålet, om han har skrevet ting, som er inspireret af omgivelserne, svarer Robert Corydon:

»Det er vel rigtigt, at der er en forbindelse mellem en digters – og for den sags skyld enhver anden kunstners motivverden – og det sted, han har valgt at slå sig ned, hvis man ellers i disse boligproblematisk tider overhovedet kan vælge selv. Men man kan da prøve at nå hen i retning af det, der passer bedst for ens sangstemme. For mit eget vedkommende følte jeg, at jeg havde fundet stedet, da vi en sensommerdag flyttede ind i et lille træhus ved foden af Ellekildeskrænten. Ganske vist lå huset meget af året i skygge, så snart solen havde passeret eftermiddagshøjden, men det betød alligevel ikke noget mod det, at vi fra vinduerne havde udsigt ud over det rigtige hav.

Lige fra barnsben har sådan et havblik altid sat mig i en slags lyksaligheds-tilstand.

Nu sad vi faktisk der med foden under eget bord og følte os som var vi placeret i første parket i teatret, for det er jo rigtigt. Der foregår hele tiden noget på sådan en havlinie og da især lige her, hvor Kronborg luder ved »Sjællands port«.

Jeg har ikke tallet på forbisejlinger, men det er mange, og foruden det æstetisk fascinerende ved skibe er der havets mentalhygiejniske virkninger. Havlinier er gode for øjet. Der er noget ved sådan en havlinies matematiske renhed, der gør godt langt ind i sindet.

Når man til stadighed befinder sig inde i landet, sådan som jo dog en del af landets befolkning må, selvom vi er øboer, kan man af og til blive grebet af en

veritabel havlængsel. Sådan har vistnok de fleste danskere det. Længslen kan være mere eller mindre akut. På et eller andet tidspunkt skal den tilfredsstilles om det så sker i en ferie, eller længselen udløses i et spontant indfald, og man tager trædecykle, bil eller scooter og søger det overskuelige antal kilometre ud til en kyst. Vi forstår egentlig ikke rigtig det faktum, at der er mennesker, som vitterlig aldrig har set havet. Folk i Schweiz, midt inde i Asien, altid marker, bjerge, stepper, byer, huse – aldrig denne rene havlinie.

Når man står på stranden, er man endelig på jordsmonnets grænse, er endelig der, hvor menneskets verden hører op. Ganske vist forsøger vi alt, hvad vi kan at prøve på at række vore love og forordninger helt langt ud til tremilegrænsen, men havet er ligesom uoverskueligt, selve vandets karakter er flygtigt, er fuldt af gådefulde dybder, som vi ikke kan lodde med juridiske hjerner.

Langt ude ser man havlinien skære rummet over, som var det en frugt, nede under den mægtige tyngde af vand, der uafsladelig skifter både belysning og sind, for ikke at tale om bølgerækkernes farver, fuglenes stadige trafik over vandet og endelig endnu engang skibene. Oven over havlinien er den salthvide luft, der flammer usynligt op over himlen. Denne horisontale havlinie er ikke bare en dekorativ detalje, som vi kan finde i en række af vore ypperste marinebilleder fra Eckersberg og Locher til Søndergaard, Høst og Lergaard eller i litteraturen, når man tænker på Drachmanns og Johs. V. Jensens havdigte.

Og her kommer så spørgsmålet om man inspireres direkte af sine omgivelser. Det kan vel lade sig gøre at finde elementer, som man kan genkende, men i cens sind smeltes alle indtryk alligevel sammen, og så udkrystalliserer de sig i en form, som får et mere almengyldigt udtryk.

Når jeg f. eks. har skrevet havdigte, så kan man selvfølgelig godt sige, at de handler om Kattegat set fra en kyststrækning mellem Hellebæk og Ellekilde, men jeg har altid prøvet at få hele havet med i mit digt, hvis De forstår, hvad jeg mener. Digtet skulle ikke bare handle om et lokalt hav, men om havet – intet mindre.

Skal digtningen have perspektiv må den være almengyldig og have et omfattende udtryk, ellers får kunsten et efter min mening selvkredsende ravnekrogspræg. Vi har haft ypperlig hjemstavns litteratur, men litteraturens sprog – rent bortset fra de rent praktiske sprogskranker – må gribe ud over sit vedtagne udtryk, stadig søgende mod nye udtryksmuligheder, som kan afdække virkeligheder, der kan give vort liv nyt indhold.

I dag, hvor jeg sidder og prøver på at lokalisere nogle tanker, er vi nærmest placeret i parterret og skal jeg indkredse det geografisk er det mellem Kildekrogs stenede strand og Ruslandsbakkernes naturreservat. Og man kan ikke andet end føle det som et privilegium at kunne veksle mellem et stykke maritimt og et stykke landskabeligt natur. Jeg ved godt, at jeg måske burde tage de lokale briller på og erlægge en tak til stedets ånder i fortid og nutid, men da det altid har voldt mig besvær at se tingene under denne lokale synsvinkel – jævnfør det forud sagte om inspiration og omgivelser, må man skuffes over, at der ikke findes stednavne eller andre hentydninger til lokale seværdigheder.

Jeg tror det er vigtigt for hele vor eksistens at tænke langt, langt ud over det lokale. Vi må opleve transcendent – meget mere omfattende – i den forstand, at vi må forlade de politiske generalisationer, de geografiske aflåsninger, de racemæssige fordomme. På det markedspolitiske område er vi allerede overfor en sådan udvidelse af varerne. Men det må også gælde på mange andre områder – ikke mindst kunstens.

I dette perspektiv må man også opleve poesien, tror jeg, hvis den skal have mening – et budskab, som man siger.

Og så vil jeg gerne læse nogle havdigte, hvoraf flere er skrevet i det tidligere nævnte Ellekildehus:

Havdigt

Altid længes jeg mod
havets store, rene sjæl.
Husets vindue er et
evigt spejdende øje
med et menneske som
den spejlende pupil

Solens hvide cirkel
glødende over havets
glasurgrønne linie
og den mægtige vægt
af vand i et frysende rum

En sort baad, der
i dagevis har hugget
sig frem gennem kimingen
som en snegl paa døgnets ryg.

Havet spiller et sind
i den smertende blæst.
Jeg er en evigt
spejlende pupil
med havet lurende ved min fod.

Marine

Solen luer bag natten
som en undersøisk ild.
Skibe sejler bag mørket
over brændende dyb.

Det er ved solopgang
og et sted er havet
i flammer.

Der er skibe...
og mennesker er
ensomme raslende frø
i sorte kahytter.

Øde strand

Morgen. Blege fugle
tøvende mellem
hvide salte sten
i strandengens
graa eftermiddagsøde.

Siv med hornet lyd
og en sort armløs busk
bøjet mod den haarde sol.
Vildændernes spaltede sky
over den stille himmel.

En pram med en mand
og et vaaben driver
nedad den tomme kyst.

Sandet fuldt af
smaa kolde tegn.
Morgen. Trætte fugle
i en armløs busk.

Græssets gamle haand
over havets sand.
Fuglene letter.
Strandskyttens skud
sprænger oktobers øde.

Fiskekassen

Bøn mellem smaa
isstumper

stumt stirrende
øjne

glasagtige med
havets dybe blik

et mylder af vaade
og grønne ellipser

i kassen af træ.

Raab mellem to baade paa havet

De blafrede afsted ud over dybet
som et par kluntede fugle...
flaksede et øjeblik mod stormens klippeide –

Og lidt efter læste vi paa mændenes ansigter
at raabenes usikre fugle
var naaet frem.

Dag paa havet

Hør de metalliske host
i skorstenen

fiskekvasens hvide
skulder i bølgen

de graa skyer
flosset af blæst

salt, der flammer
i knirkende træ

med mange sildeskæls
gamle sølv

hænder farvet som
stærkt thevand

vejrliget forankret
i hornet hud

og det store tonende
net

som et instrument
i havet

Masker strammes
aander, vider sig ud

lukkes om fiskenes
sorte snuder

drættets lange greb
i havet

og øjnene trættede
af solens lys

og vandets
uroilige sprog

dagen slettes ud
af salt og lys

dammen fuld af
sprælske ting

dag paa havet finder
selv sit bolværk

Robert Corydon har ogsaa hermed sagt, hvad der skulle siges for at afrunde emnet: Hellebæk ved Øresund, ved havet. Han fortaber sig ikke i hjemstedet, men søger videre ud. Hans digtning kan aldrig tages til indtægt for lokal indsnævring. Det lokale er kun det, man selv holder af og gerne vil delagtiggøre andre i. Men digterne kan, som Grundtvig siger, give os det, vi ikke selv har set eller selv fattet med vort begreb.

Sonne, du steigst, und sinkest, um wieder zu steigen!
 Einst wirst du
 Sinken in ewige Nacht! — Dann fragen sich wundernd
 die Sterne:
 „Warum summt die leuchtende Schwester im purpurnen Lager?
 Weilt sie im kühlenden Bade des Meers?“, — Im Bade
 des Meeres
 Weilt sie nicht, und nicht in ihrem purpurnen Lager.
 Sterne, sie starb! — Einst sterbt ihr, wie sie, ihr Ethne
 des Lichtes! —
 Ach! die goldene Saat von Sonnen und Sternen und Monden
 rauschet entgegen der Sichel des Todes, und neue Gefilde
 Keimen empor, dereinst mit neuen Saaten gekrönet,
 Bis auch diese das rollende Jahr des Himmels gereiset! —
 Laß sie vollen, die Jahre des Himmels! Mit Saaten der
 Schöpfung
 Und mit Erndten der Schöpfung ein jedes bereichert! Wir
 werden
 Säen sehn und erndten, geschmückt mit ewiger Jugend!

Solche Gedanken führten uns heim. Wir freuten
 uns innig
 Unsers unsterblichen Lebens und unsrer ewigen Freundschaft.

Freunde! die Göttin verläßt mich, sonst sang' ich die
 lieblichen Haine,
 Sie, mit Bächen gewässert, geschmückt mit Hügel- und
 Thälern,
 Und die zwanzig Seen mit Eichen und Buchen umkränzt.

Ach Begeistrung! Melodisch erscholl der Flug deiner
 Ankunft,
 Nun enteilest du mir im schwebenden Saitengelispel.
 Kehre wieder und bald aus deiner tönenden Halle!

Og skulle man så ikke her til sidst give de to digtere, ham som vi begyndte med, og ham som vi slutter med, lejlighed til at række hinanden hånden og dermed forbindes i ånden.

Stolberg og Corydon står begge på en skrænt og ser ud over havet, men gennem to hundrede år. Vist er der forskel på deres syner, men de er begge typiske for deres tid, moderne lyrikere. Læs Stolbergs digt og derefter Corydons og lad os derved slutte ringen:

Slutningen af Stolbergs digt kan læses i fortsættelse af begyndelsen fra 1.ste hefte:

.....

Sol, du stiger og synker, for atter at stige!

Engang vil du

synke i den evige nat! – Da spørger de undrende stjerner hinanden:

»Hvorfor tøver den lysende søster i purpurlejet?

Hviler hun i havets kølende bad?» – I havets bad

hviler hun ikke, og ikke i hendes purpurleje.

Stjerner, hun døde! – Engang dør I, som hun, I lysets sønner!

Ak! den gyldne sæd fra sole og stjerner og måner

suser mod dødens segl, og nye marker

vokser op, kronet engang med ny sæd,

til også den modnes af himmelens rullende år! –

Lad dem rulle, himmelens år! Med skabningens sæd

og med skabningens høst beriges vi alle! Vi vil

se såtid og høst, smykket med evig ungdom!

*Sådanne tanker førte os hjem. Vi glædede os inderligt
over vort udødelige liv og vort evige venskab.*

Venner! Gudinden forlader mig, ellers ville jeg synge

om de elskede lunde,

som er vandet af bække, smykket med høje og dale,

og de tyve søer med ege og bøge omkranset.

Ak begejstring! Melodisk klang din flyvende ankomst,

nu iler du bort fra mig i svævende strenghevisken.

Vend tilbage, men snart, fra din tonende hal!

Skibe paa havet

*Her fra skrænten, som ligger skarp og stenet
i solen for anker midt i rummet,
ser vi daglig skibene paa vej over
havets evigt foranderlige flade,
der skifter som Guds palet
under maagehæres flakkende byger.*

*Og fjernt og nærved passerer skibene
med altid samme kurs
og samme gaadefulde last –
skibene som sorte naale med ruters
lange traade rundt om jordens vaade bold.*

*Men skrænten ligger evigt her til ankers
midt i rummet og fanger vind og vejr
og kun i drømme støder vi fra land
paa skræntens stejle ryg og sejler
ind i natten mellem tændte stjerner,
der er skibe med hvide sejl
og smaa lanterner
med en kurs mere gaadefuld
end skibenes paa havet.*

